

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ SOU 2020:57 ETT SÄRSKILT HEDERSBROTT

Sammanfattning

Jämställdhetsmyndigheten välkomnar i allt väsentligt utredningens förslag. Jämställdhetsmyndigheten understryker i likhet med myndighetens remissvar på SOU 2018:69 att även om kriminalisering och införande av ett hedersbrott i linje med lagstiftarens intention antas få effekt, behöver involverade myndigheter vid sidan om lagstiftningen få ökad kunskap om hur hedersrelaterat våld och förtryck motverkas.

Inledande synpunkter

Jämställdhetsmyndigheten har anmodats att yttra sig över ovanstående betänkande. Jämställdhetsmyndighetens yttrande är avgränsat till de frågor som rör myndighetens verksamhetsområde.

Mot bakgrund av den betydelse som förslagen kan komma att få för de individer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck och som kommer att omfattas av förslagen, är det önskvärt att övervägandena i vissa delar, som redovisas för nedan, utvecklas och förtydligas i den fortsatta beredningen av detta ärende.

Synpunkter enligt utredningens disposition

8. Ett särskilt hedersbrott

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker behovet av ett särskilt hedersbrott, det är en tydlig och önskvärd signal från samhället. Mot bakgrund av detta anser Jämställdhetsmyndigheten dock att det saknas en närmare redogörelse för hur den nya brottsrubriceringen skulle gynna de jämställdhetspolitiska och integrationspolitiska målen.

Jämställdhetsmyndigheten vill påtala berörda professioners behov av ytterligare utbildningsinsatser vid införandet av det nya förslaget. Jämställdhetsmyndigheten delar inte utredningens bedömning att ytterligare utbildningsinsatser inte är nödvändigt med anledning av att det ligger i Polismyndighetens, Åklagarmyndighetens och domstolarnas allmänna

uppdrag att hålla sig uppdaterade när det gäller ny lagstiftning samt att det tekniskt bygger på fridskränkingsbrotten och straffskärpningsgrunden 29 kap 2 § 10 brottsbalken. (s. 292 f). Det nya förslaget kommer medföra behov av specifik kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck inom rättsvårdande myndigheter. Ökad kompetens inom rättsväsendet behövs även för att säkerställa att tillämpningen inte medför diskriminering.

8.3.5. Förhållandet till hedersmotiv som straffskärpningsgrund och konkurrensfrågor

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker att det nya hedersbrottet ska tillämpas som *lex specialis* i relation till de övriga fridskränkingsbrotten. Det finns som utredningen konstaterar ett förbud mot s.k. dubbelräkning, vilket innebär att hedersmotiv som straffskärpningsgrund inte får tillämpas jämsides med hedersbrottet (s.181). Dock framgår också att om brottet har begåtts av en närstående kan fridskränkingsbrotten användas i kombination med de övriga straffskärpningsgrunderna för att bestämma straffvärdet för brottet. Eftersom bestämmelsen ska läsas som *lex specialis* framgår det att domstolen *bör* tillämpa denna bestämmelse i första hand. I praktiken innebär detta att en åklagare vid brott mot en person i en nära relation kan välja att istället väcka åtal för grov fridskränkning/grov kvinnofridskränkning vilket möjliggör en tillämpning av straffskärpning via hedersmotiv och på så sätt kringgå förbudet mot dubbelräkning. (s.182). Jämställdhetsmyndigheten anser därför att bestämmelsen ska ändras från fakultativ till obligatorisk på så sätt att domstolen istället *ska* tillämpa denna bestämmelse i första hand. Förutsatt att det är ett brott som kan aktualiseras i den nya bestämmelsen. Detta blir viktigt med hänsyn till att majoriteten av hedersrelaterad brottslighet begås av och mot familjemedlemmar där ett närståenderekvisit därför kommer att vara uppfyllt.

8.4 Behovet av ytterligare straffrättsliga lagändringar

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker att 5 kap. Brottsbalken kommer inkluderas i fridskränkingsbrotten och det tilltänkta hedersbrottet. Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker även att många brottsliga handlingar som begås inom en hederskontext kommer att kunna falla inom bestämmelserna olaga tvång och ofredande. I likhet med utredningens beskrivning ser dock Jämställdhetsmyndigheten svårigheter med brottets tillämpningsområde när det kommer till de delar av hedersrelaterat våld och förtryck som inte innefattar uttryckligt tvång, hot eller hänsynslöst agerande utan snarare uppmaningar, exempelvis en uppmaning att bära viss klädsel (s.208). Eftersom olika kollektivs uppfattning om heder har sin grund i både förväntningar, uttalade och oskrivna normer kommer eventuellt en stor del av det hedersrelaterade våldet och förtrycket som utövas att falla utanför tillämpningsområdet. Detta riskerar särskilt att drabba personer med

funktionsnedsättning och HBTQ-personer, som redan är särskilt utsatta i hederskontexter.

Särskilt utsatta grupper

HBTQ-personer är i risk för att utsättas för våld eller kränkningar i en hederskontext på grund av sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck som står i kontrast mot kollektivets tankar kring heteronormer. Detta är en viktig grupp att uppmärksamma eftersom starkt heteronormativa sociala sammanhang, såsom grupper av närstående som har en stark föreställning om heder anses utgöra en stor risk för personer som inte lever upp till dessa. Som utredningen påvisar är det generellt ett mörkerantal kring hur många HBTQ-personer som lever i en hederskontext. Utredningen konstaterar dock att konsekvenserna blir allvarliga för berörda. Jämställdhetsmyndigheten vill därför lyfta vikten av att regeringen i den fortsatta beredningen tar förtryck mot HBTQ-personer där det förekommer uttalade eller outtalade regler kring könsuttryck, könsidentitet eller sexuell läggning i beaktande.

Personer med funktionsnedsättning

Utredningen uppmärksammar även personer med intellektuell funktionsnedsättning som en särskilt sårbar grupp i en hederskontext. Jämställdhetsmyndigheten instämmer i denna bedömning och vill tillägga att våldet och förtrycket mot personer med funktionsnedsättning, och särskilt mot personer med intellektuell funktionsnedsättning kan ske även genom underlåtenhet eller utnyttjande av någons oförståelse.

Pojkar och unga män i en hederskontext

Jämställdhetsmyndigheten vill särskilt framhålla att flickor och unga kvinnor är de som främst utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck och är den grupp som främst synliggörs och får stöd och hjälp. Jämställdhetsmyndigheten anser att det är nödvändigt att därtill fokusera på pojkar och unga mäns roll och utsatthet. Pojkar och unga män kan både utsättas för eller utsätta andra närstående för hedersrelaterat våld och förtryck och kan vara antingen offer eller förövare eller både och, vilket Jämställdhetsmyndigheten tidigare påtalat¹. Bristande kunskap och forskning om denna grupp, samt vikten av att synliggöra pojkar och unga män i en hederskontext har tidigare lyfts.² Pojkar och unga män som växer upp i ett sammanhang med starka hedersnormer och värderingar befinner sig ofta i en miljö där våld i olika former är en del av vardagen.

---

¹ Samtal pågår: Om hedersrelaterat våld och förtryck. 2019.

<https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/files/2019/05/samtal-pagar-2019-05-20-1.pdf>

² Rexvid Devin & Schlytter Astrid (2016) *Mäns heder: Att vara både offer och förövare*. Studentlitteratur

Barnkonsekvensanalys utifrån Barnkonventionen

Jämställdhetsmyndigheten saknar i betänkandet en diskussion utifrån ett barnrättsperspektiv i uppdragets konsekvensbeskrivning. Den som utövar hedersrelaterat våld och förtryck mot personer under 18 år bryter mot flera av barnkonventionens artiklar, exempelvis artikel 19, som uttrycker att barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp. Lagstiftningen bör utgå från barnets rättigheter enligt barnkonventionen och omfatta alla barn som befinner sig i Sverige. Myndigheten anser att det är förenligt med barnkonventionen att ett särskilt hedersbrott införs för att kunna ge ett ökat skydd till barn, synliggöra barnets rättigheter och skapa en grund för ett starkare barnrättsperspektiv genom hela rättskedjan.

8.5 Straffskalor och straffprocessuella frågor (hedersbrott)

8.5.1 Preskriptionstid

Utredningen föreslår att generella regler om preskriptionstid ska vara gällande också för hedersbrott (s. 209). Jämställdhetsmyndigheten vill påtala att detta kan bli problematiskt särskilt när brotten begås mot barn och unga personer under en lång tid. När våldet har blivit normaliserat finns en stor risk att barnet inte själv söker hjälp för sin situation. I en hederskultur där tystnadskultur och skamkänslor inför familjen/kollektivet är en central del är det inte heller ovanligt att det tar lång tid för en utsatt att förstå att det är våld och kriminella gärningar som denne är utsatt för. Risken är att möjligheten att väcka talan för hedersbrott som ett barn blivit utsatt för blir allt för begränsad med anledning av preskriptionstiden. Eftersom hedersrelaterat våld och förtryck särskilt drabbar unga torde det nya hedersbrottet införa en preskriptionstid som aktualiseras först när den som har utsatts för brottet har uppnått 18 års ålder. Jämställdhetsmyndigheten bedömer att detta vore viktigt eftersom det många gånger krävs en viss mognad och kunskap för att ifrågasätta och reagera mot sin situation, och i många fall gå emot sin egen familj. Jämställdhetsmyndigheten ser ett generellt behov av att se över preskriptionstiderna för fler brott som begås mot barn. Detta för att tillförsäkra efterlevnaden av barnkonventionen.

8.5.2 Brotts begångna utomlands

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker att tillämpning av hedersbrott ska vara utan hinder av generella kravet på s.k. dubbel straffbarhet.

9. Straffskalor och straffprocessuella åtgärder

9.2 Straffskalor fridskränkingsbrotten

Utredningen anser inte att minimistraflet bör höjas eftersom "intresset av att få tillgång till straffprocessuella verktyg inte utgör ett rationellt skäl för en höjning av straffminimum". Fridskränkingsbrotten är av sådan karaktär att det begås av en närstående och är ett led i en upprepad kränkning ägnad att allvarligt skada annan persons självkänsla. Jämställdhetsmyndigheten anser att det finns en gradskillnad i den typ av brott som begås mot en närstående och att strängare straff för dessa brott därför bör vara rättfärdigat. Det faktum att det handlar om en upprepad form av utsatthet där våldet enligt bestämmelsens andra stycke riktar in sig på våld som begås av en man mot en kvinna han har eller tidigare har haft en relation till, gör det intressant att diskutera ur ett jämställdhetsperspektiv. Enligt regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet ska allt våld mot kvinnor upphöra. Med bakgrund härav är det ur jämställdhetssynpunkt möjligen lämpligt att minimistraflet ses över för att på ett tydligt sätt markera mot det strukturella våld som begås av män mot kvinnor. Samma argumentation kan föras avseende hedersbrottet, där närståenderekvisitet visserligen inte kommer vara en förutsättning för att dömas, men där det inte går att särskilja förtryckets allvar i en hedersstruktur. Här finns det dock som utredningen påpekar möjligheter att åtala för de enskilda brotten och istället tillämpa straffskärpning med hjälp av 29 kap 2 § 10 punkten brottsbalken.

9.3 Rättsintyg

Jämställdhetsmyndigheten ställer sig positiva till utredningens förslag om att möjliggöra inhämtande av rättsintyg för brott där 6 månaders fängelse är lägst föreskrivet straff. Om straffskalan inte höjs för fridskränkingsbrotten är detta en straffprocessuellt viktig åtgärd.

10. Kontaktförbud

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslagen om kontaktförbud. Jämställdhetsmyndigheten anser att det är ett tydligt normerande ställningstagande att den här typen av överträdelser tas på allvar genom att ta bort böter avseende brott av normalgraden på straffskalan. Det är dessutom viktigt att det även i ringa fall leder till konsekvenser i form av böter för den som brutit mot förbudet. Jämställdhetsmyndigheten bedömer att detta är ett led i att förbättra lagstiftningen i enlighet med den kritik som GREVIO³ har framfört. Även borttagande av väsentlighetskravet gällande kontaktförbud avseende gemensam bostad är i enlighet med detta.

---

³ GREVIO/Inf(2018)15 BILAGA I Förteckning över GREVIOs synpunkter och förslag

REMISSVAR

2021-01-15

Diarienumr: **ALLM 2020/122**

Utredningen föreslår dessutom utvidgat ett kontaktförbud med elektronisk övervakning som en förstahandsåtgärd. Precis som ovan anförda är detta ett välkomnat förslag mot bakgrund av GREVIO's rekommendation till Sverige. Att utöka möjligheterna för elektronisk övervakning i samband med ett kontaktförbud är en relevant åtgärd för att öka tryggheten och möjligheten att leva ett självständigt liv.

För Jämställdhetsmyndigheten

Lena Ag
Generaldirektör

Mikael Thörn
Senior utredare

I ärendets slutliga handläggning har avdelningschefen Berit Jernberg och verksjuristen Anna Tingbäck deltagit.